

POSTANOWIENIE

24 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

na posiedzeniu niejawnym 24 października 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A. M. - następcy prawnego
J. M. i Z. M.
przeciwko M. K., L. M. oraz M. M. i M. M.(1) jako następcom prawnym
W. M.
o unieważnienie aktu notarialnego,
na skutek żądania sędziego Sądu Najwyższego Pawła Grzegorczyka
wyłączenia od rozpoznania skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 3 czerwca 2019 r., I ACa 716/18,

- 1) podejmuje zawieszone postępowanie,
- 2) stwierdza, że czynność oznaczona jako postanowienie Sądu Najwyższego z 25 października 2023 r. w sprawie o sygnaturze akt III CZ 280/23, została dokonana bez podstawy prawnej, a zatem z rażącym i oczywistym naruszeniem art. 7 w zw. z art. 178 ust. 1 *in fine* Konstytucji RP,
- 3) oddala żądanie sędziego Sądu Najwyższego Pawła Grzegorczyka wyłączenia go od rozpoznania sprawy.

[M. O.]

UZASADNIENIE

W rozpoznawanej sprawie zainicjowanej skargą kasacyjną wniesioną przez powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 5 czerwca 2019 r. w sprawie z powództwa A.M. jako następcy prawnego J.M. i Z.M. przeciwko M.K., L.M. oraz M.M. i M.M.(1) jako następcom prawnym W.M. o unieważnienie aktu notarialnego, postanowieniem Sądu Najwyższego z 16 września 2020 r., II CSK 115/20, skarga kasacyjna została przyjęta do rozpoznania.

Zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z 3 lutego 2022 r. do rozpoznania sprawy o sygnaturze akt II CSKP 328/22 został wyznaczony skład sędziów Sądu Najwyższego: SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca), SSN Grzegorz Misiurek, SSN Władysław Pawlak. Następnie, zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z 13 grudnia 2022 r. do rozpoznania sprawy został wyznaczony skład sędziów Sądu Najwyższego: SSN Maciej Kowalski (przewodniczący, sprawozdawca), SSN Ewa Stefańska, SSN Jacek Widło.

W dniu 15 grudnia 2022 r. SSN Jacek Widło złożył „wniosek i oświadczenie”, w którym na podstawie art. 51 k.p.c., stosując odpowiednio art. 48-49 k.p.c. wniósł o wyłączenie go od orzekania w sprawie. Sędzia powołał się na orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 8 listopada 2021 r. w sprawie Dolińska-Ficek i Ozimek (skargi nr 49868/19 i 57511/19), wskazując, iż wyłączenie go od orzekania wiąże się z dobrem wymiaru sprawiedliwości, interesem stron i ich prawem do rzetelnego procesu oraz dobrem państwa.

Zarządzeniem z 20 grudnia 2022 r. SSN Maciej Kowalski wyznaczył termin posiedzenia niejawnego na 9 lutego 2023 r.

Postanowieniem z 2 stycznia 2023 r., II CSKP 328/22, Sąd Najwyższy stwierdził, że SSN Jacek Widło podlega wyłączeniu od rozpoznania niniejszej sprawy z mocy samej ustawy (art. 48 § 1 w zw. z art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Zarządzeniem z 3 stycznia 2023 r. z uwagi na wyłączenie SSN Jacka Widło Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Cywilnej wyznaczył do składu Sądu Najwyższego w sprawie zaplanowanej do rozpoznania na posiedzeniu wyznaczonym na 9 lutego 2023 r. sędziego rezerwowego Pawła Grzegorczyka.

SSN Paweł Grzegorczyk pismem z 3 lipca 2023 r. wniósł o zmianę składu orzekającego wraz z zawiadomieniem o przyczynie wyłączenia sędziego oraz żądaniem wyłączenia sędziego. Wskazał w nim na wynikającą z korekty planu posiedzeń zmianę sędziego-zastępcy, powołał się ponadto na uchwałę połączonych Izb Sądu Najwyższego – Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNC 2020, nr 4, poz. 34), dalsze orzecznictwo SN, wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, wskazując, iż „rozpoznanie sprawy w wyznaczonym składzie kolidowałoby nie tylko ze standardem traktatowym określonym w art. 6 ust. 1 EKPC, lecz przede wszystkim ze standardem konstytucyjnym wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP”. W tym zakresie sędzia powołał orzecznictwo TK wskazujące na zbieżność standardów konwencyjnego i konstytucyjnego. Wskazał, iż istnieje przyczyna mogąca powodować nieważność postępowania przed Sądem Najwyższym i uzasadniać wyłączenie SSN Macieja Kowalskiego i SSN Ewy Stefańskiej od rozpoznania niniejszej sprawy, wniósł o wydanie przez Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej zarządzenia o zmianie składu orzekającego wyznaczającego go do składu jako sędziego-zastępcę, ewentualnie o wydanie przez Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej zarządzenia o zmianie składu orzekającego tak, by nie naruszał on wymagań niezawisłości lub bezstronności oraz ustanowienia sądu ustawą, względnie o wydanie zarządzenia o zamianie składu orzekającego przez odsunięcie SSN Pawła Grzegorczyka od orzekania w tym składzie ze względu na jego wolę powstrzymania się od orzekania w warunkach ryzyka nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.) i naruszenia prawa stron do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą (art. 6 ust. 1 EKPC).

W razie nieuwzględnienia powyższych wniosków SSN Paweł Grzegorczyk wniósł o wyłączenie go od rozpoznania sprawy na podstawie art. 49 § 1 w zw. z art. 51 i art. 379 pkt 4 k.p.c. oraz art. 6 ust. 1 EKPC i zagwarantowanie mu w ten

sposób prawa do powstrzymania się od orzekania w sprawie II CSKP 328/22 w składzie określonym zarządzeniami z 13 grudnia 2022 r. i 3 stycznia 2023 r., który zgodnie z jego „wiedzą i sumieniem powodować będzie nieważność postępowania i naruszenie prawa stron do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą”, oraz o wyłączenie od rozpoznania zawiadomienia, które złożył wskazanych w nim sędziów Sądu Najwyższego.

Postanowieniem z 7 lipca 2023 r., II CSKP 328/22, w związku z żądaniem SSN Pawła Grzegorzcyka wyłączenia go od orzekania w przedmiocie skargi kasacyjnej z powodu wadliwie ukształtowanego składu, Sąd Najwyższy zawiesił postępowanie do czasu rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny pytania prawnego przedstawionego postanowieniem Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22. W tej ostatniej sprawie Sąd Najwyższy skierował do Trybunału pytanie: „Czy art. 48 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.; dalej: k.p.c.) rozumiany w ten sposób, że przesłankę wyłączenia sędziego z mocy samej ustawy stanowi okoliczność powołania tego sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa do pełnienia urzędu, jest zgodny z art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?”.

W złożonym następnie na wskazane wyżej postanowienie zażaleniu powód domagał się uchylenia powyższego orzeczenia i umorzenia postępowania dotyczącego zawieszenia tego postępowania. Zarzucił on naruszenie: art. 398¹² k.p.c. na skutek zawieszenia postępowania bez podstawy prawnej, skoro przepis ten, regulujący przypadki zawieszenia postępowania kasacyjnego, nie obejmuje powołanej przez Sąd Najwyższy podstawy zawieszenia tegoż postępowania; art. 177 § 3¹ k.p.c. polegające na zawieszeniu postępowania, podczas gdy rozpoznanie pytania prawnego przedstawionego Trybunałowi Konstytucyjnemu nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, która trwa już 14 lat i prowadzi wyłącznie do przesunięcia czasu merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie; art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950

r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), przez zawieszenie postępowania bez wyrażonej podstawy prawnej i faktycznej.

Postanowieniem z 25 października 2023 r. Sąd Najwyższy w jednoosobowym składzie (SSN Władysław Pawlak) uchylił postanowienie Sądu Najwyższego z 7 lipca 2023 r., II CSKP 328/22, wydane na skutek żądania SSN Pawła Grzegorzcyka wyłączenia od rozpoznania skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 3 czerwca 2019 r., I ACa 716/18, którym Sąd Najwyższy rozpoznając żądanie wyłączenia zawiesił postępowanie do czasu rozstrzygnięcia pytania prawnego przedstawionego Trybunałowi Konstytucyjnemu postanowieniem Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22 (art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c.).

Wobec powyższego Sądowi Najwyższemu przedstawiono akta sprawy celem podjęcia dalszych czynności w sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. Żądanie sędziego obejmujące wyłączenie innego sędziego

1. W niniejszej sprawie SSN Paweł Grzegorzcyk wniósł o wyłączenie go od rozpoznania sprawy na podstawie art. 49 § 1 w zw. z art. 51 i art. 379 pkt 4 k.p.c. oraz art. 6 ust. 1 EKPC i zagwarantowanie mu w ten sposób prawa do powstrzymania się od orzekania w sprawie II CSKP 328/22 w składzie określonym zarządzeniami z 13 grudnia 2022 r. i 3 stycznia 2023 r., który zgodnie z jego „wiedzą i sumieniem powodować będzie nieważność postępowania i naruszenie prawa stron do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą”, oraz o wyłączenie od rozpoznania zawiadomienia, które złożył wskazanych w nim sędziów Sądu Najwyższego, w tym sędziego rozpoznającego wniosek.

W pierwszej kolejności zatem należy odnieść się do tak sformułowanego żądania, które obejmuje wyłączenie innych sędziów od rozpoznania żądania sędziego Sądu Najwyższego o jego wyłączenie.

Zgodnie z art. 51 k.p.c., sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia. Z kolei zgodnie z art. 52 § 1 k.p.c., o wyłączeniu sędziego rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów - sąd nad nim przełożony.

Sędzia Sądu Najwyższego wyznaczony do rozpoznania sprawy ani sędzia tego Sądu składający żądanie jego wyłączenia nie są stroną ani uczestnikiem postępowania. Dotyczy to nie tylko postępowania toczącego się wskutek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania lecz także postępowania „wpadkowego” w przedmiocie wyłączenia.

Przepisy k.p.c. regulujące wyłączenie sędziego nie przewidują, by wraz z żądaniem swojego wyłączenia sędzia mógł żądać wyłączenia jakiegokolwiek innego sędziego od rozpoznania jego żądania, a ponadto nie przewidują możliwości żądania przez sędziego wyłączenia ze składu wyznaczonego do rozpoznania sprawy innych jego członków. Jedynie w razie złożenia wniosku przez stronę lub uczestnika sędzia może złożyć stosowne wyjaśnienia i jest to jedyna jego kompetencja w ramach tego postępowania. Natomiast „wnioski” lub „żądania” niebędące żądaniem wyłączenia na podstawie art. 51 k.p.c. mogą być traktowane wyłącznie jako wyraz oczekiwania sędziego, w żadnym zaś razie nie stanowią czynności procesowych. Wynika to już choćby z faktu, iż normy k.p.c. stanowią przepisy co do zasady z zakresu prawa publicznego, zaś sędzia jest w ramach rozwiązań procesowych piastunem organu władzy publicznej (władzy sądowniczej), który może dokonywać w zakresie przysługujących mu kompetencji wyłącznie takie czynności, które wprost zostały przewidziane i unormowane w przepisach Kodeksu.

Nawet wówczas, gdy żąda wyłączenia jego samego od rozpoznania sprawy, sędzia nie może w związku z jego żądaniem być traktowany jako strona tego postępowania, skoro do czasu ewentualnego wyłączenia wciąż pozostaje członkiem składu orzekającego, choć o ograniczonych kompetencjach w zakresie

dopuszczalności podejmowania z jego udziałem określonych czynności procesowych sądu.

W konsekwencji wniosek o wyłączenie innych sędziów ze składu lub spoza niego (zarówno od rozpoznania sprawy, która nie jest sprawą sędziego jako strony, jak i od rozpoznania żądania jego wyłączenia), jako że pochodzi od piastuna organu władzy sądowniczej, w dodatku wyznaczonego do rozpoznania konkretnej sprawy, w której żądanie składa, nie zaś podmiotu stosunku procesowego łączącego strony, nie może być oceniany jako wniosek procesowy w rozumieniu k.p.c. Odmiennego wniosku nie uzasadnia również koncepcja doktrynalna, w myśl której sędzia jest stroną stosunku procesowego. Tym samym nie ma podstaw odniesienia się przez Sąd Najwyższy w jakimkolwiek trybie do takiego oczekiwania.

W rezultacie nie ma podstaw do podjęcia jakichkolwiek działań czy czynności w niniejszej sprawie, odnoszących się do oceny tego, czy skład Sądu Najwyższego wyznaczony do rozpoznania żądania wyłączenia SSN Pawła Grzegorzcyka jest zgodny z jego oczekiwaniami.

II. Wadliwość nominacji sędziowskich, „weryfikacja” oraz wyłączenie sędziego

2. Skoro w świetle art. 7 Konstytucji RP (zasada legalizmu) ustrojodawca powierzył pewne kompetencje określonemu organowi władzy publicznej i nie wypowiedział się o dopuszczalności realizacji tych kompetencji przez inny organ, to oznacza to, że ten ostatni nie może wykonywać kompetencji innego organu. Zasada legalizmu w tym zakresie urzeczywistnia zasadę pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP). Prawodawca może kreować kompetencje organów władzy publicznej o tyle tylko, o ile znajduje to oparcie w zasadzie legalizmu (kompetencje będą wskazane wyraźnie, a nie domniemywane) i nie naruszy zasady podziału i równowagi władzy oraz nie będzie ingerować w istotę kompetencji danego organu, które go definiują i dla których

został powołany. Założenie to prowadzi do szeregu dalszych konsekwencji w sferze ustrojowej i procesowej.

Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 2 czerwca 2020 r., P 13/19 (OTK ZU poz. 45/a/2020), art. 49 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W konsekwencji z art. 49 § 1 k.p.c. nie można wywodzić normy dopuszczającej wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa.

Z kolei zgodnie z punktem I. wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 23 lutego 2022 r., P 10/19 (OTK ZU poz. 14/A/2022), art. 49 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim za przesłankę mogącą wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie uznaje jakąkolwiek okoliczność odnoszącą się do procedury powoływania tego sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa do pełnienia urzędu, jest niezgodny z: a) art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, b) art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji.

3. W konsekwencji z art. 49 § 1 k.p.c. nie można wywodzić normy prawnej umożliwiającej wyłączenie sędziego z powodu jakiegokolwiek okoliczności odnoszącej się do procedury powoływania tego sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa do pełnienia urzędu. Postępowanie przeciwne, jest wprost rażącym i oczywistym naruszeniem art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, jak i art. 7 ustawy zasadniczej.

4. W niniejszym postępowaniu w pierwszej kolejności należy przypomnieć, że w polskim systemie prawnym nie istnieje procedura weryfikacyjna (walidacyjna, rekonfirmacyjna, „wetingowa” etc.) obejmująca na jakimkolwiek etapie po powołaniu sędziego ponowną ocenę tego, czy sędzia został powołany do pełnienia urzędu

w procedurze obarczonej rzeczywistymi bądź rzekomymi wadami, a nawet czy spełniał kryteria konieczne do jego powołania. Procedurę nominacyjną z mocy art. 179 Konstytucji RP zamyka powołanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej, a jakiegokolwiek ewentualne następcze „weryfikacje” wymagałyby nie odpowiedniej regulacji ustawowej, lecz przepisów rangi konstytucyjnej. Takie unormowania obecnie – *de constitutione lata (de lege fundamentale lata)* – nie istnieją.

5. Powyższy wniosek wynika z tego, że jakakolwiek „weryfikacja” odnosząca się do skutków aktów koniecznych do powołania sędziego – zarówno uchwały Krajowej Rady Sądownictwa, jak i aktu powołania przez Prezydenta RP – w istocie ingeruje w sferę normowaną w tym zakresie wprost w samej ustawie zasadniczej. W sprzeczności z taką procedurą, o ile miałyby zostać wprowadzona w przepisach rangi podkonstytucyjnej – stoją fundamentalne wartości i zasady rangi konstytucyjnej, tj. państwa prawnego (ochrona praw nabytych, pewność obrotu prawnego), prawo do niezależnego sądu i służebne wobec niego – dobro wymiaru sprawiedliwości oraz nieusuwalność sędziów. Jest oczywiste, że jakakolwiek „weryfikacja” prawidłowości procedury nominacyjnej sędziego nie może być także dokonywana z wykorzystaniem instrumentów procesowych, w tym wyłączenia sędziego. Z kolei okoliczność powołania sędziego może być w szczególnym trybie poddana wraz z innymi okolicznościami ocenie w ramach tzw. testu niezawisłości i bezstronności (art. 29 § 3-25 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, Dz. U. z 2024 r., poz. 622).

6. Sąd niezależny tworzą sędziowie, którzy z mocy Konstytucji nie mogą być narażeni na jakąkolwiek ingerencję zarówno „wewnętrzną” (ze strony innych sędziów, w szczególności poprzez nadużywanie ze strony innych sędziów instrumentów władzy, którymi dysponują w ramach władzy sądenia), jak i „zewnętrzna” – w szczególności ze strony władzy politycznej, która pod jakimkolwiek pretekstem kwestionując skuteczność aktu nominacyjnego sędziego i dążąc do upolitycznienia tym samym wymiaru sprawiedliwości próbowałaby wykreować poprzez uchwalenie odpowiednich przepisów ustawowych jakąkolwiek procedurę „weryfikacyjną”.

Wreszcie, art. 180 ust. 1 Konstytucji RP zawiera zasadę konstytucyjną, będącą normą bezpośrednio stosowalną w rozumieniu art. 8 ust. 2 ustawy zasadniczej, a statuowana w nim nieusuwalność sędziego nie podlega wartościowaniu, stopniowaniu ani nie może być zniesiona w drodze jakichkolwiek niezajdujących umocowania wprost w Konstytucji RP aktów stanowienia bądź stosowania prawa. Aktem takim nie może być ani wyrok ustalający nieistnienie stosunku służbowego sędziego wydany w trybie przewidzianym w art. 189 k.p.c. (ze względów powołanych powyżej), ani wyrok składający sędziego z urzędu na zasadzie art. 180 ust. 2 Konstytucji RP. Ten ostatni tryb wymaga każdorazowo konkretyzacji w ustawie i jest dopuszczalny z uwagi na postępowanie sędziego, bowiem złożenie z urzędu stanowi sankcję karną w rozumieniu konstytucyjnym, nie jest zaś instrumentem „weryfikacyjnym” prawidłowości trybu nominacyjnego.

7. Powyższe uwagi są w niniejszej sprawie istotne z uwagi na oczywiście nieuprawnione tezy o rzekomej wadliwości procedury nominacyjnej związane z rzekomą nieprawidłowością Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na mocy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3). Do tego w istocie prowadzą się bowiem zarzuty wniosku SSN Pawła Grzegorzcyka w niniejszym postępowaniu, jak i motywy czynności procesowej dokonanej poza tym postępowaniem w nieistniejącym, nieprzewidzianym ustawowo trybie, którą to czynnością Sąd Najwyższy w jednoosobowym składzie „uchylił” postanowienie o zawieszeniu postępowania (postanowienie z 25 października 2023 r., III CZ 280/23).

Kwestie kompetencji ustawodawcy do kształtowania składu osobowego KRS i wpływu tego składu na skuteczność powołania na urząd sędziego były wielokrotnie prezentowane i analizowane w dotychczasowym orzecznictwie i w tym miejscu nie wymagają ponownego ustalania (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 października 2024 r., III CB 72/23). Ponadto w wyroku z 25 marca 2019 r., K 12/18 (OTK ZU poz. 17/A/2019), Trybunał Konstytucyjny przesądził, że art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 84) dotyczący wyboru tzw. sędziowskiej części

Rady jest zgodny z art. 187 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 w zw. z art. 2, art. 10 ust. 1 i art. 173 oraz z art. 186 ust. 1 Konstytucji RP.

8. Założenie, że wymiar sprawiedliwości ma sprawować tylko sąd niezależny, w którego składzie zasiadają niezawisli i bezstronni sędziowie, musi być realizowane przy wykorzystaniu instrumentów procesowych, które ustawodawca oddał do dyspozycji zarówno sądowi prowadzącemu postępowanie, jak i stronom, z udziałem których ono się toczy. Powinny być to jednak wyłącznie takie instrumenty, o czym już zresztą była mowa powyżej, które są dopuszczalne w ustawodawstwie. Założenie to odnosi się do rzeczywistej wadliwości procedur nominacyjnych w odniesieniu do tych sędziów Sądu Najwyższego, którzy zostali nominowani jako kandydaci do tego Sądu na podstawie przepisów uznanych przez Trybunał Konstytucyjny za nieodpowiadające standardom ustawy zasadniczej. Również ta kwestia była wielokrotnie prezentowana w orzecznictwie.

9. Wypada przypomnieć, że procedury te, a także skład osobowy tak zwanej KRS niebędącej jednak organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje Konstytucja RP, w szczególności w art. 187 ust. 1, były zakwestionowane w odniesieniu do konkursów przeprowadzanych przed 2018 r. przez Trybunał Konstytucyjny, a w konsekwencji doszło do konieczności zmiany prawa i uchwalenie obecnie obowiązującej ustawy o KRS. Wyrokiem z 20 czerwca 2017 r., K 5/17 (OTK ZU poz. 48/A/2017) Trybunał uznał m.in., że art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. z 2016 r. poz. 976 i 2261) rozumiany w ten sposób, że kadencja członków Krajowej Rady Sądownictwa wybieranych spośród sędziów sądów powszechnych ma charakter indywidualny, jest niezgodny z art. 187 ust. 3 Konstytucji. Także wadliwość norm postępowania przed ówczesnym organem konkursowym niebędącym organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje Konstytucja RP, w szczególności w art. 187 ust. 1, potwierdza wcześniejsze orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (dotyczące w szczególności: braku możliwości odwołania się od uchwał KRS - wyrok TK z 27 maja 2008 r., SK 57/06, OTK ZU 2008, nr 4/A, poz. 63, (odwołania nie przysługiwały zatem w okresie

funkcjonowania KRS w latach 1990 - 2007); ustalenia reguł postępowania przed tzw. Krajową Radą Sądownictwa w drodze rozporządzenia - wyrok TK z 19 listopada 2009 r., K 62/07, OTK ZU 2009, nr 10/A, poz. 149; zasady bezwzględnej jawności głosowań w KRS - wyrok TK z 16 kwietnia 2008 r., K 40/07, OTK ZU 2008, nr 3/A, poz. 44; kryteriów oceny kandydatów na sędziów - wyrok TK z dnia 29 listopada 2007 r., SK 43/06, OTK ZU 2007, nr 10/A, poz. 130).

10. Ocena wadliwości składu organu wnioskującego o powołanie na urząd sędziego przed 2018 r. wpływa także na ocenę procedury nominacyjnej SSN Pawła Grzegorzczyka, który złożył w niniejszej sprawie żądanie wyłączenia.

Sąd Najwyższy z urzędu dysponuje informacją, iż SSN Paweł Grzegorzczyk został wybrany jako kandydat na sędziego Sądu Najwyższego i przedstawiony Prezydentowi RP uchwałą nr 711/2016 z 13 października 2016 r. (w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na dwa wolne stanowiska sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej, ogłoszone w Monitorze Polskim z 2016 r., poz. 462), a zatem w okresie, w którym kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa pełnił organ określany mianem „Krajowa Rada Sądownictwa”, który jednak był niewłaściwie obsadzony, bowiem składał się z osób wybranych spośród sędziów na indywidualne, nie zaś na łączną kadencję (wyrok TK z 20 czerwca 2017 r., K 5/17, OTK ZU poz. 48/A/2017). Wybór tych osób w skład powyższego organu nie spełniał też standardu łańcucha legitymacji demokratycznej wymaganej w świetle art. 2 i 4 Konstytucji RP.

11. Skoro w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego niedopuszczalne jest wyłączenie sędziego z uwagi na okoliczności jego powołania, to SSN Paweł Grzegorzczyk nie może być z tej przyczyny wyłączony w niniejszej sprawie, choć jego procedura nominacyjna na urząd sędziego Sądu Najwyższego obarczona jest oczywistymi i nieusuwalnymi wadami. Na trafność tej konkluzji nie wpływa oczywiście sprzeczna z prawem praktyka niektórych składów Sądu Najwyższego ignorujących orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i wyłączających sędziów pod pozorem rzekomej wadliwości ich trybu nominacyjnego oraz wykonywania orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (o wpływie orzecznictwa

tych organów będzie jeszcze mowa w dalszej części uzasadnienia). Taka praktyka stanowi oczywiste i rażące naruszenie zasady legalizmu (art. 7), trójpodziału władz (art. 10), mocy obowiązującej wyroków Trybunału Konstytucyjnego (art. 190 ust. 1), jak również związania sądu ustawą (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP).

O ewentualnej dopuszczalności oceny skuteczności podejmowania czynności procesowych przez Sąd Najwyższy w składzie z udziałem SSN Pawła Grzegorzcyka (z uwagi na wadliwość procedury nominacyjnej z jego udziałem jako kandydata na urząd sędziego Sądu Najwyższego z powodu niekonstytucyjności przepisów ustrojowych odnoszących się do składu tzw. sędziowskiej części organu wydającego uchwałę o przedstawieniu kandydatury Pawła Grzegorzcyka na urząd sędziego SN) może przede wszystkim rozstrzygać treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zainicjowanej pytaniem prawnym Sądu Najwyższego w postanowieniu SN z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22, z powodu którego doszło do zawieszenia postępowania w niniejszej sprawie (postanowieniem SN z 7 lipca 2023 r., II CSKP 328/22).

12. Sąd Najwyższy nie dostrzegł podstaw do wyłączenia SSN Pawła Grzegorzcyka w niniejszej sprawie na podstawie okoliczności przez niego wskazanych, bowiem w szczególności podstawą taką nie może być kwestionowanie przez sędziego składu Sądu Najwyższego z jego udziałem, w tym z uwagi na rzekomą i będącą wyłącznie jego opinią wadliwość procedur nominacyjnych odnoszących się do innych sędziów. Nie jest rolą ani nie mieści się w ramach kompetencji sędziego, a w sposób oczywisty także jakiegokolwiek sądu, dokonywanie swoistej weryfikacji kompetencji orzeczniczych, które innemu sędziemu przysługują na mocy Konstytucji i są skonkretyzowane ustawowo – w niniejszym postępowaniu na mocy ustawy o Sądzie Najwyższym oraz Kodeksu postępowania cywilnego.

13. Tym bardziej sędzia ani sąd nie są uprawnieni do podważania umocowania konstytucyjnych organów państwa, tj. Krajowej Rady Sądownictwa oraz Prezydenta RP w odniesieniu do procedury nominacyjnej sędziów.

14. Odnotować wypada, że działania SSN Pawła Grzegorzcyka w tym zakresie wpisują się w ramy aktywności obecnej władzy politycznej, co w powiązaniu z jego zaangażowaniem w prace organów tej władzy daje podstawy do negatywnej oceny udziału tego sędziego w składach orzekających Sądu Najwyższego z uwagi na oczywiste wątpliwości co do spełnienia przymiotu niezawisłości rozumianego jako niezależność od organów władzy wykonawczej. Przypomnieć bowiem należy, co jest wiadome Sądowi Najwyższemu z urzędu, że SSN Paweł Grzegorzcyk jest członkiem organu będącego tzw. organem wewnętrznym Rady Ministrów nazwanego w rozporządzeniu Rady Ministrów jako „komisja kodyfikacyjna prawa cywilnego”. Jest to bowiem organ, który został ustanowiony na podstawie delegacji znajdującej się w rozdziale 3 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r. poz. 1050) pod nazwą „organy wewnętrzne Rady Ministrów”. Skład i kompetencje tego organu normuje wydane na podstawie art. 12a i art. 15 ust. 2 ustawy rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 2002 r. w sprawie utworzenia, organizacji i trybu działania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r., poz. 1447). Zgodnie z § 3 ust. 2 rozporządzenia członek komisji jest powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek Ministra Sprawiedliwości zgłoszony po zasięgnięciu opinii przewodniczącego komisji. Członek komisji jest powoływany na czas nieoznaczony (§ 4), co w sposób trwały uzależnia jego członkostwo od mogącej być podjętą w dowolnym czasie decyzji Prezesa Rady Ministrów o jego odwołaniu, a już sama ta okoliczność może w odbiorze zewnętrznym budzić uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego. Ponadto członkowi komisji przysługuje za udział w jej pracach miesięczne zryczałtowane wynagrodzenie w wysokości 3500 zł (§ 13 ust. 1 pkt 3).

15. SSN Paweł Grzegorzcyk do pełnienia funkcji członka w tym organie, będąc jednocześnie sędzią, został powołany przez urzędującego Prezesa Rady Ministrów na wniosek Ministra Sprawiedliwości, otrzymuje z tego tytułu stosowne comiesięczne wynagrodzenie, a jednocześnie nie ma określonej kadencji. Wszystko to czyni w odbiorze zewnętrznym SSN Pawła Grzegorzcyka osobą podatną na czynniki zewnętrzne, tj. wpływ ze strony władzy wykonawczej.

16. W związku z tym szczególnym zajęciem realizowanym w ramach działalności pozaorzeczniczej sędziego należy przypomnieć, że standard niezależności sądu wymaga – także w świetle prawa Unii Europejskiej – spełnienia rzeczywistych gwarancji niezawisłości i bezstronności. Gwarancje te oznaczają, że muszą istnieć zasady pozwalające wykluczyć, w przekonaniu jednostek, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niepodatności sądu na czynniki zewnętrzne oraz jego neutralności względem ścierających się przed nim interesów (zob. np. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej: z 18 maja 2021 r., *Asociația Forumul Judecătorilor din România i in.*, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 i C-397/19, EU:C:2021:393, pkt 196; z 22 lutego 2022 r., *RS (Skutki wyroków sądu konstytucyjnego)*, C-430/21, EU:C:2022:99, pkt 82). Wykluczone jest powstanie w przekonaniu jednostek uzasadnionej wątpliwości co do wykorzystywania kompetencji i funkcji jako narzędzi nacisku w odniesieniu do działalności orzeczniczej oraz kontroli politycznej tej działalności (zob. wyroki TSUE: z 19 listopada 2019 r., *A.K. i in. (Niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego)*, C-585/18, C-624/18 i C-625/18, EU:C:2019:982, pkt 142; z dnia 2 marca 2021 r., *A.B. i in. (Powołanie sędziów Sądu Najwyższego – Odwołanie)*, C-824/18, EU:C:2021:153, pkt 129; a także z dnia 18 maja 2021 r., *Asociația Forumul Judecătorilor din România i in.*, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 i C-397/19, EU:C:2021:393, pkt 205).

17. Nie można tracić z pola widzenia faktu, iż SSN Paweł Grzegorzczuk zarówno w działalności orzeczniczej, jak i pozaorzeczniczej kwestionuje prawidłowość procedury nominacyjnej, a tym samym co najmniej pośrednio inwestyturę sędziów Sądu Najwyższego powoływanych od 2018 r. (zob. np. oświadczenie sędziów Izby Cywilnej SN z 12 stycznia 2024 r., a także oświadczenie sędziów Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej z 6 września 2024 r.).

W tych okolicznościach SSN Paweł Grzegorzczuk nie spełnia wymagania sformułowanego przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w zakresie braku niezależności oraz wpływu ze strony władzy wykonawczej.

18. Kwestionując, podobnie jak czynią to reprezentanci właśnie władzy wykonawczej (w tym urzędujący Prezes Rady Ministrów oraz Minister

Sprawiedliwości, zob. na ten temat np. stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z 12 września 2024 r. „w związku z zapowiedzią represji rządu względem sędziów i atakami na Sąd Najwyższy”), którzy współdecydowali o powołaniu SSN Pawła Grzegorzcyka do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, prawidłowość nominacji innych sędziów SN, czyni to będąc sam powołanym do Sądu Najwyższego, jak już wskazano, wskutek procedury z udziałem organu oczywiście niespełniającego kryteriów konstytucyjnych, który nie był Krajową Radą Sądownictwa w rozumieniu konstytucyjnym. Jej skład był bowiem ukształtowany w sposób niezgodny ze standardem konstytucyjnym, co – jak już wskazano – wprost wynika z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2017 r., K 5/17.

Adekwatność powyższej argumentacji podkreśla fakt, iż także osoby powołane w analogicznym trybie co SSN Paweł Grzegorzcyk również wyrażały oczekiwania związane z ich zdaniem „wadliwymi” nominacjami osób powołanych na urząd sędziego Sądu Najwyższego na podstawie obecnie obowiązujących przepisów, formułując swoje oczekiwania w szczególności wobec władzy ustawodawczej i wykonawczej.

III. Niespełnienie kryteriów niezależności

Nieprawidłowość składu organu nominacyjnego w tym przypadku bezpośrednio skutkowałą brakiem odpowiedniej, koniecznej uchwały KRS, skoro uchwała o przedstawieniu kandydatury Pawła Grzegorzcyka do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego nie pochodziła od prawidłowo ukształtowanej Rady. Tym samym w ocenie Sądu Najwyższego oświadczenie Pawła Grzegorzcyka w sposób bezpodstawny kwestionujące inwestyturę innych, prawidłowo nominowanych Sędziów Sądu Najwyższego, w istocie zmierza do stworzenia pozoru prawidłowości procedur wcześniejszych, w tym tej, w której sam uczestniczył.

19. Tym samym uznać należy, że okoliczność ta w powiązaniu z zaangażowaniem opisanym powyżej, powodują, że SSN Paweł Grzegorzczuk nie spełnia wymagań sformułowanych po raz pierwszy przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 1 grudnia 2020 r., nr 26374/18 (Wielkiej Izby), Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii (ECLI:CE:ECHR:2020:1201JUD002637418), zgodnie z którym proces mianowania sędziów z definicji stanowi nieodłączny element pojęcia ustanowienia sądu ustawą, zaś odmienna wykładnia EKPC niweczyłaby cel tego wymagania.

20. Dodatkowo, organ wnioskujący o powołanie SSN Pawła Grzegorzczuka na urząd sędziego Sądu Najwyższego nie spełniał także konstytucyjnego wymagania łańcucha legitymacji demokratycznej (zob. postanowienia SN: z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24, oraz z 19 października 2024 r., III CBO 2/24), bowiem większość jego składu była ukształtowana poprzez wybór osób w taki sposób, że nie miały one choćby pośredniego mandatu od Narodu (art. 4 Konstytucji RP), a jedynie od członków korporacji sędziowskiej. Taki kształt KRS pozostaje w oczywistej sprzeczności z zasadą legitymacji demokratycznej wymaganej od konstytucyjnych organów władzy publicznej – zasadą państwa demokratycznego (art. 2 Konstytucji RP) oraz zasadą przedstawicielstwa (art. 4).

21. W tym kontekście należy przypomnieć standard konstytucyjny przywołany m.in. w postanowieniu Sądu Najwyższego z 3 lipca 2024 r., III CB 26/24. Wskazano w nim, że *de constitutione lata (de lege fundamentale lata)* wymaganiom konstytucyjnym wynikającym bezpośrednio z art. 2 i art. 4 ust. 2 Konstytucji RP w związku z art. 187 Konstytucji RP odpowiada sposób nominacji nie według tzw. modelu kooptacyjno-korporacyjnego (istniejący przed zmianami w sposobie wybierania KRS wprowadzonymi ustawodawstwem z 2017 r.), lecz obecnie istniejący sposób powoływania tzw. sędziowskiej części Krajowej Rady Sądownictwa według standardu tzw. łańcucha demokratycznej legitymizacji tego organu (z niemieckiego *eine ununterbrochene Legitimationskette vom Volk*; sama koncepcja jest utrwalona w orzecznictwie, zob. np. postanowienie niemieckiego Federalnego Sądu Konstytucyjnego z 15 lutego 1978 r., „Die Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts” (dalej: BVerfGE) 47, 253 (273)). Zgodność

z Konstytucją obecnego tzw. modelu demokratycznego wyboru kandydatów z uwagi na sposób wyboru tzw. sędziowskiej części KRS wzmocniło domniemanie konstytucyjności w wyroku TK z 25 marca 2019 r., K 12/18 (OTK ZU poz. 17/2019).

22. Dopuszczalny model wyboru członków KRS spośród sędziów, którzy tworzą większość składu tego konstytucyjnego organu władzy publicznej wynika z zasady państwa demokratycznego oraz z zasady suwerenności Narodu. Ta ostatnia wymaga, aby wszystkie akty wykonywania władzy państwowej – dotyczy to zatem także KRS oraz sądów, a w szczególności tych, które wprost wymienia Konstytucja, tj. Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego – można było przypisać woli obywateli.

Łańcuch legitymizacji, który ma na celu zapewnienie, że władza publiczna może być przypisana do Narodu, jest centralnym elementem demokracji przedstawicielskiej (art. 4 Konstytucji RP). Jedynie częścią ogólnej zasady demokracji przedstawicielskiej jest wybór przez obywateli izb parlamentu i głowy państwa (Prezydenta RP), bowiem zasada ta dotyczy nie tylko tych organów, lecz wszystkich konstytucyjnych organów władzy publicznej (o ile sama wprost Konstytucja nie precyzuje sposobu nominacji osób pełniących w tych organach powierzone im funkcje w szczególnym trybie). Cała bowiem władza państwowa w świetle wspomnianych norm konstytucyjnych pochodzi od obywateli, zatem mandat wywodzony bezpośrednio z ich wyboru przesądza o możliwości legitymizacji sprawowania władzy państwowej. Organy wybierane w inny sposób, o ile nie jest to wprost odmiennie unormowane wprost w samej Konstytucji, powinny wywodzić swoją legitymację pośrednio, tj. poprzez nominacje pochodzące od obywateli we wspomnianym łańcuchu nominacyjnym. Regularnie wymagany jest nieprzerwany łańcuch legitymizacji od obywateli do organów, którym powierzono zadania państwowe (postanowienia SN: z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24; z 3 lipca 2024 r., III CB 26/24; z 19 sierpnia 2024 r., III CB 65/24). W konsekwencji też brak lub istotny deficyt mandatu demokratycznego tam, gdzie Konstytucja sposób kreacji składu organu powierza ustawie (jak ma to miejsce w przypadku KRS), przesądza o niekonstytucyjności ustawowego rozwiązania jako sprzecznego z art. 2 i 4 Konstytucji RP. Z pewnością nie spełnia tego wymagania sposób wyboru tzw.

sędziowskiej części KRS jedynie przez grupę zawodową sędziów w ramach tzw. modelu korporacyjno-kooptacyjnego (przewidzianego w ustawodawstwie przed 2018 r.; zob. postanowienie SN z 3 lipca 2024 r., III CB 26/24). Podstawy do odmiennego wniosku nie stwarza treść art. 187 Konstytucji RP.

23. Zasada nieprzerwanego łańcucha legitymizacji dotyczy wszystkich władz publicznych – zarówno władzy ustawodawczej, wykonawczej, jak i sądowniczej. W przypadku tej ostatniej mandat demokratyczny jest pośredni, co wiąże się m.in. z koniecznością respektowania gwarancji niezależności piastunów tej władzy. Mandat sędziowski jako w ramach owego łańcucha na etapie procedury nominacyjnej jest wywodzony od dwóch organów uczestniczących w tej procedurze, tj. Krajowej Rady Sądownictwa (o ile z uwagi na tryb wyboru jej tzw. sędziowskiej części mandat demokratyczny posiada) oraz Prezydenta RP (art. 179 Konstytucji RP, zob. szerzej postanowienie SN z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24; standard ugruntowany w judykaturze i doktrynie niemieckiej pozostaje tożsamy i aktualny na gruncie polskiej ustawy zasadniczej, a to z uwagi na tożsame normy ustrojowe, zob. wyroki niemieckiego Federalnego Sądu Konstytucyjnego: z 10 grudnia 1974 r., 2 BvK 1/73, 2 BvR 902/73, BVerfGE 38, 258 (271); BVerfGE 47, 53 (275); z 24 lipca 1979 r., 2 BvK 1/78, BVerfGE 52, 95 (130); z 31 października 1990 r., 2 BvF 3/89, BVerfGE 83, 60 (71); postanowienia FSK: z 9 marca 1976 r., 2 BvR 89/74, BVerfGE 41, 399 (414); z 1 października 1987 r., 2 BvR 1178 i n./86, BVerfGE 77, 1 (40); z 24 maja 1995 r., 2 BvF 1/92, BVerfGE 93, 37 (66); z 5 grudnia 2002 r., 2 BvL 5/98, BVerfGE 107, 59 (87); w piśmiennictwie zamiast wielu zob. np.: E.-W. Böckenförde, *Demokratie als Verfassungsprinzip*, (w:) J. Isensee, P. Kirchhof (red.), *Handbuch des Staatsrechts der Bundesrepublik Deutschland, Band II*, wyd. 3., Heidelberg 2004, s. 429 i n.; T. Groß, *Grundlinien einer pluralistischen Interpretation des Demokratieprinzips*, (w:) T. Blanke (red.), *Demokratie und Grundgesetz. Eine Auseinandersetzung mit der verfassungsgerichtlichen Rechtsprechung*, Baden Baden 2000, s. 98 i n.; A. Voßkuhle, G. Sydow, *Die demokratische Legitimation des Richters*, Juristenzeitung 2002, z. 14, s. 673 i n.; C. D. Classen, *Gesetzesvorbehalt und Dritte Gewalt*, Juristenzeitung 2003, z. 14; zob. np. postanowienia SN: z 5 lipca 2024 r., I CSK 3765/23; z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24; z 3 lipca 2024 r., III CB 26/24; z 19 sierpnia 2024 r., III CB 65/24).

24. Powyższe okoliczności nie były przedmiotem bezpośredniej oceny na tym etapie postępowania, a to z następujących powodów.

Po pierwsze, z przepisów k.p.c. wynika, iż sąd rozpoznający wniosek lub żądanie wyłączenia sędziego jest co do zasady związany wskazanymi w piśmie okolicznościami mającymi uzasadnić lub uprawdopodobniać wyłączenie (co wynika z art. 53¹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Po drugie, zgodnie z mającą moc zasady prawnej uchwałą składu siedmiu sędziów SN z 10 października 2024 r., III CZP 44/23, żądanie wyłączenia lub wniosek o wyłączenie oparte wyłącznie na okolicznościach towarzyszących powołaniu tego sędziego pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. Wykładnia przyjęta w uchwale obowiązuje od dnia jej podjęcia. W niniejszej sprawie żądanie SSN Pawła Grzegorzcyka nie obejmuje bezpośrednio okoliczności towarzyszących jego powołaniu, lecz powołaniu innych sędziów wyznaczonych do rozpoznania sprawy.

Po trzecie, przepisy k.p.c. nie przewidują wyłączenia sędziego z powodu okoliczności, które dotyczyć mają innych sędziów wyznaczonych do składu rozpoznającego sprawę. Instytucja wyłączenia sędziego nie może być w szczególności instrumentem służącym manipulowaniu składami sądu – zarówno przez strony lub uczestników postępowań, jak i samych sędziów. Wykluczenia wykorzystywania instytucji wyłączenia sędziego w tym zakresie wymaga przejrzystość kryteriów i obiektywizm w procedurze kształtowania składu sądu.

Po czwarte, okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego mogą być brane pod uwagę przy wyznaczaniu składu sądu w ramach innej instytucji procesowej, tj. tzw. testu niezawisłości i bezstronności. W polskim prawie różne instytucje prawne nie mogą być traktowane w drodze dowolnej wykładni jako urzeczywistniające tożsame cele.

25. Sąd Najwyższy podziela w szczególności stanowisko Naczelnego Sądu Administracyjnego wyrażone w uchwale z 3 kwietnia 2023 r., I FPS 3/22, w której odnosząc się do relacji pomiędzy ustrojową instytucją testu bezstronności i procesową instytucją wyłączenia wskazał, że zakres przedmiotowy regulacji

wyłączenia sędziego nie obejmuje badania spełnienia przez sędziego sądu administracyjnego wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowaniu po powołaniu, o których mowa w przepisach o tzw. teście niezawisłości i bezstronności.

Zakresy przedmiotowe okoliczności stanowiących podstawy do wyłączenia sędziego z jednej strony na podstawie przepisów o tzw. teście niezawisłości i bezstronności, z drugiej wyłączenia na podstawie art. 49 i nast. k.p.c. są rozłączne. Powyższa teza znajduje potwierdzenie także w odrębnościach procedur rozpoznawania obu wniosków. Instytucja wyłączenia sędziego na skutek badania jego bezstronności i niezawisłości przewidziana została nie w ustawie procesowej, lecz w akcie prawnym regulującym ustrój Sądu Najwyższego. W tym trybie wniosku nie może składać sam sędzia w stosunku do siebie ani pozostali członkowie składu orzekającego. Takie umiejscowienie podkreśla znaczenie i wyjątkowość tej instytucji, a przede wszystkim odrębność od instytucji wyłączenia sędziego na zasadach określonych w k.p.c.

26. Trafnie przy tym podkreśla się w orzecznictwie, że w każdym postępowaniu sądowym obowiązuje zasada braku konkurencyjności środków ochrony prawnej, określana jako zasada jednotorowości obrony swych praw. Oznacza ona, że określone podmiotowi znajdującemu się w danej sytuacji procesowej przysługuje tylko jeden środek prawny.

W aktualnym stanie prawnym ustawodawca przewidział dwie bardzo podobne instytucje prawne, które w sposób prewencyjny umożliwiają kontrolę bezstronności sędziego. Instytucje te, jak wyżej wskazano, różnią się zarówno zakresem przedmiotowym, jak i procedurą stosowania. W konsekwencji takich regulacji unormowania te powinny być stosowane w odmiennych okolicznościach (uchwała NSA z 3 kwietnia 2023 r., I FPS 3/22; postanowienia NSA: z 9 maja 2023 r., I GZ 111/23, I GZ 112/23; z 5 września 2023 r., III OSK 2613/21; z 7 września 2023 r., I OSK 732/22; z 8 listopada 2023 r., III OZ 531/23; z 16 listopada 2023 r., III OZ 577/23; z 6 grudnia 2023 r., III OSK 2629/21; z 9 stycznia 2024 r., III OSK 2002/22, III OSK 1317/22; z 11 stycznia 2024 r., III OSK 1427/23; z 24 stycznia 2024 r., III OSK 467/23; z 5 lutego 2024 r., I FSK 1827/23, I FSK 1835/23; z 13

lutego 2024 r., III OZ 45/24; z 27 lutego 2024 r., III OSK 300/23; z 10 kwietnia 2024 r., III OSK 1197/23; z 9 maja 2024 r., III OZ 182/24; z 11 czerwca 2024 r., III OSK 2174/22; z 27 czerwca 2024 r., II OSK 1283/23, II OSK 1047/23, II OSK 1049/23; z 4 lipca 2024 r., III OSK 2716/23; z 5 lipca 2024 r., I GSK 919/24; z 24 września 2024 r., II OZ 491/24; z 6 listopada 2024 r., III OSK 1447/24; co do konstytucyjnych podstaw dyferencjacji instytucji prawnych w odniesieniu do interesów majątkowych zob. wyrok TK z 30 marca 2004 r., K 32/03, OTK ZU nr 3/A/2004, poz. 22).

27. Sędziemu ocenionemu jako niespełniającym kryterium bezstronności w ramach tzw. testu niezawisłości i bezstronności stworzono drogę odwoławczą, co zapewnia mu rzetelną procedurę weryfikacyjną oceny dokonywanej na podstawie wniosku strony lub uczestnika postępowania. Takich gwarancji dla sędziego nie przewidziano w przypadku instytucji wyłączenia. Już choćby z tego powodu nie może być ona uznana za alternatywne narzędzie oceny prawidłowości procedury nominacyjnej zarówno tego, jak i innego sędziego w składzie (zob. postanowienie SN z 20 listopada 2024 r., I NB 11/23).

Po piąte, *ratio legis* przepisów o wyłączeniu sędziego we wszystkich procedurach sądowych sprowadza się do eliminowania przyczyn, które mogą skutkować wątpliwościami co do bezstronności i obiektywizmu tego sędziego, który składa żądanie w rozpoznaniu określonej sprawy, nie zaś innych osób wyznaczonych do jej rozpoznania.

IV. Akty *ultra vires* w zakresie kwestionowania inwestytury sędziego z powodu okoliczności jego powołania

28. Działalnością sędziego sprzeczną z zasadą legalizmu (praworządności w ujęciu formalnym wynikającą z art. 7 Konstytucji RP) są jakiegokolwiek czynności orzecznicze, mocą których powołanie sędziego względnie jego skuteczność mogłyby być przedmiotem rozstrzygnięć sądowych polegających na kwestionowaniu konstytucyjnego statusu sędziego, jego inwestytury względnie

niezawisłości (zob. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, OTK ZU poz. 61/A/2020; postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 21 kwietnia 2020 r., Kpt 1/20, OTK ZU poz. 60/A/2020). Dotyczy to także „stosowania” czy „wykonywania” rozstrzygnięć organów organizacji międzynarodowych (Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej czy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka), niemających statusu sądów, a tym bardziej instytucji powołanych i uprawnionych do oceny kompetencji konstytucyjnych organów władzy publicznej w Polsce.

29. Wniosek powyższy wynika przede wszystkim z hierarchicznej budowy systemu norm prawnych, w ramach którego akty prawa międzynarodowego nie mogą skutkować przyznaniem organom organizacji międzynarodowych czy ponadnarodowych kompetencji w zakresie oceny prawidłowości kształtowania składu czy działalności instytucji władzy publicznej w Polsce, których skład, kompetencje i umocowanie wynikają wprost z Konstytucji RP.

Konstatacji tej nie zmienia zawarta w art. 9 Konstytucji RP zasada związania Rzeczypospolitej Polskiej wiążącym ją prawem międzynarodowym. Prawo międzynarodowe wiąże bowiem Polskę jako państwo – stroną umów międzynarodowych w zakresie, w jakim ich określona treść (wywodzona z nich norma prawna) nie stanowiła przedmiotu negatoryjnego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, a to miało miejsce w odniesieniu do przypisywania przez organy międzynarodowe im samym lub sądom polskim w istocie kompetencji „weryfikacyjnych” skuteczności nominacji sędziowskich dokonywanych wprost na podstawie przepisów Konstytucji RP oraz norm ustawowych, na które ustawa zasadnicza się „otwiera”, tj. na podstawie odesłań mających charakter tzw. zastrzeżeń ustawowych. Takim bowiem aktem „weryfikacji” byłby każdy akt stosowania prawa, także pochodzący od sądu, który *ultra vires* odwoływałby się do kryteriów oceny niezależności sądu lub niezawisłości sędziego z powodu kwestionowania trybu procedury nominacyjnej ukształtowanej w Konstytucji RP oraz konkretyzujących ją ustawach. W konsekwencji materia konstytucyjna wyłączona spod kompetencji organów międzynarodowych ani wprost, ani pośrednio nie może być przedmiotem rozważań prawidłowości jej ukształtowania lub

stosowania z powołaniem na rozstrzygnięcia takich organów, w tym przypadku ETPC lub TSUE.

30. Niedopuszczalność takiej oceny na gruncie postanowień umów międzynarodowych i uznanie jako wydanych *ultra vires* judykatów międzynarodowych trybunałów w zakresie oceny prawidłowości procedury nominacyjnej sędziów polskich potwierdza orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 14 lipca 2021 r., P 7/20, OTK ZU poz. 49/A/2021; z 7 października 2021 r., K 3/21, OTK ZU poz. 65/A/2022). Akty obejmujące ocenę i czyniące podstawą prawną rozstrzygnięcia lub ustalenia TSUE lub ETPC, mając charakter *ultra vires*, nie wiążą żadnego organu władzy publicznej podlegającego w tym zakresie normom Konstytucji RP z 1997 r., w tym w szczególności skutkom orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego wynikającym wprost z art. 190 ust. 1 Konstytucji (zob. postanowienie SN z 25 kwietnia 2024 r., I ZB 18/24).

31. W konsekwencji judykaty, których podstawą czyni się normy prawne wyeliminowane z polskiego porządku konstytucyjnego mocą orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, stanowią orzeczenia pozorne, niewywołujące w tym zakresie jakichkolwiek skutków prawnych, co wprost wynika z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP w związku z jej art. 8 ust. 1 i 2 oraz pośrednio art. 10. Nie wywołują nie tylko skutku w nich wyrażonego, lecz również nie mogą być traktowane jako wiążące orzeczenia sądowe. Ewentualne stwierdzenie czy podjęcie decyzji procesowej wyłączenia sędziego na ich podstawie pozostaje bezskuteczne, a sama taka czynność stanowi oczywisty delikt konstytucyjny i jest rażącym naruszeniem fundamentów ustrojowych państwa.

32. W uzasadnieniu postanowienia z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22, Sąd Najwyższy wskazał, że z uwagi na charakter i skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego nieskuteczny pozostaje każdy akt stosowania prawa, w którym za podstawę prawną rozstrzygnięcia w nim zawartego wskazuje się normę prawną uznaną przez Trybunał za niezgodną z normą wyższej rangi, która tym samym utraciła moc obowiązującą. Wszelkie nieprawidłowe stosowanie prawa, w tym wyraźnie sprzeczne z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego poprzez kreowanie jako podstawy prawnej orzeczenia normy niekonstytucyjnej i z tego

powodu obcej porządkowi prawnemu, należy uznać za naruszenie Konstytucji RP, a konkretnie właśnie jej art. 190 ust. 1 (zob. podobnie niemiecki Federalny Sąd Konstytucyjny w postanowieniach z: 10 lipca 1990 r., BVerfGE 82, 286 (299); 2 czerwca 2005 r., BVerfGK 5, 269 (280); 12 września 2007 r., BVerfGK 12, 139 (143)).

33. Sąd Najwyższy wskazał ponadto, że każde obarczone powyższą wadą rozstrzygnięcie sądowe wydawane po eliminującym z systemu prawa niekonstytucyjną normę wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie korzysta z przymiotu prawomocności materialnej ani formalnej (zob. art. 363 oraz art. 365 k.p.c.) i należy je uznać za akt nieistniejący (pozorny, zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 18 listopada 2022 r., II CSKP 205/22 dotyczące rozstrzygnięć z 6 września 2022 r. i 25 października 2022 r., z 25 listopada 2022 r., III CZ 329/22 dotyczące rozstrzygnięcia z 27 października 2022 r.; z 25 listopada 2022 r., III CZP 113/22 dotyczące rozstrzygnięcia z 23 września 2022 r.; z 25 listopada 2022 r., III CZP 114/22, dotyczące rozstrzygnięcia z 29 września 2022 r.; z 25 listopada 2022 r. III CZ 348/22; dotyczące rozstrzygnięcia z 19 października 2022 r.; z 25 listopada 2022 r., II CSKP 254/22, dotyczące rozstrzygnięcia z 15 września 2022 r.; z 25 listopada 2022 r., II CSKP 420/22, dotyczące rozstrzygnięcia z 5 października 2022 r.; z 25 listopada 2022 r., II CSKP 426/22 dotyczące rozstrzygnięcia z 15 września 2022 r.; z 7 grudnia 2022 r., II CSKP 360/22, dotyczące postanowienia z 14 września 2022 r.; z 7 grudnia 2022 r., II CSKP 263/22 dotyczące rozstrzygnięcia z 23 czerwca 2022 r.; z 7 grudnia 2022 r., II CZ 234/22, dotyczące rozstrzygnięcia z 30 czerwca 2022 r.; z 7 grudnia 2022 r., III CZ 256/22, dotyczące rozstrzygnięcia z 30 czerwca 2022 r.; z 22 lutego 2023 r., I CSK 2634/22 dotyczące rozstrzygnięcia z 15 grudnia 2022 r.; z 6 marca 2023 r., III CZ 182/22 dotyczące rozstrzygnięcia z 5 września 2022 r.; z 6 marca 2023 r., II CSKP 216/22 dotyczące rozstrzygnięcia z 19 sierpnia 2022 r.). Taki akt orzeczniczy (czynność) stwarza pozory orzeczenia, a stan taki ocenić należy jako istotne – w wypadku trwałej praktyki – systemowe zagrożenie dla trwałości systemu konstytucyjnego państwa.

IV. Oczywiste naruszenie kompetencji prawodawczych

34. Poprzez wydanie postanowienia z 25 października 2023 r., III CZ 280/23, doszło do oczywistego i rażącego naruszenia prawa poprzez podjęcie przez jednoosobowy skład Sądu Najwyższego próby wkroczenia w sferę kompetencji ustawodawczych, tj. wykreowania nieistniejącego rozwiązania normatywnego w postaci środka zaskarżenia od niezaskarżalnego w świetle obowiązującego prawa orzeczenia Sądu Najwyższego. Kodeks postępowania cywilnego regulujący instytucję zawieszenia postępowania (art. 174 i nast.) nie przewiduje w odniesieniu do postanowień o zawieszeniu wydawanych przez Sąd Najwyższy, możliwości ich zaskarżenia, a tym bardziej uchylecia przez inny skład w drodze swoistej „weryfikacji poziomej”. Naruszenie polega na odwołaniu się w powyższym postanowieniu do podstawy prawnej nieistniejącej i nie mogącej być wywiedzioną z aktów organów organizacji międzynarodowych ani ponadnarodowych, o których była mowa powyżej.

W szczególności ani wyroki ETPC, ani TSUE nie stanowią podstawy do przypisywania sobie przez jakikolwiek polski sąd, w tym Sąd Najwyższy, kompetencji normodawczych.

Sądowe stosowanie prawa, ze względów gwarancyjnych, znamionuje najwyższy stopień uregulowania, co oznacza, że dopuszczalne są jedynie czynności procesowe wyraźnie przewidziane w ustawie (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 30 listopada 2010 r., III CZP 16/10, OSNC 2011, nr 4, poz. 38). Nie ma w tym przypadku miejsca, jak wskazano w uchwale, na dowolność, zaś gwarancyjny charakter procesu cywilnego sprawia, że normy, które ten proces regulują, inaczej niż w prawie cywilnym materialnym, zasadniczo mają charakter imperatywny.

Zażalenie jako środek zaskarżenia orzeczenia przysługuje na postanowienie o zawieszeniu postępowania dokonane przez sąd pierwszej instancji (art. 394 § 1

pkt 5 k.p.c.). Sąd Najwyższy w postępowaniu przed nim prowadzonym na podstawie przepisów k.p.c. nie jest sądem pierwszej instancji (z wyjątkiem tzw. testu niezawisłości i bezstronności prowadzonego według art. 29 § 5 i nast. ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r., poz. 622), a żadnemu składowi tego Sądu nie przysługują kompetencje do weryfikacji jego rozstrzygnięć z uwagi na tryb powołania sędziego. Sąd Najwyższy nie funkcjonuje w strukturze organizacyjnej sądownictwa powszechnego, lecz powołany jest do sprawowania nadzoru judykacyjnego nad orzecznictwem sądów powszechnych. Zażalenie do tego Sądu przysługuje jedynie w wypadkach wskazanych w art. 394¹ k.p.c. Katalog postanowień zaskarżalnych do Sądu Najwyższego jest zamknięty. Złożone na orzeczenie Sądu Najwyższego z 7 lipca 2023 r., II CSKP 328/22, zażalenie jest niedopuszczalne i stąd podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. Rozstrzygnięcie odmienne stanowi oczywisty eksces orzeczniczy (zob. co do różnych prób „kreowania” zaskarżenia orzeczeń w drodze zażalenia – postanowienia SN: z 22 listopada 2010 r., III SO 3/10; z 9 marca 2011 r. III SO 1/11; z 21 listopada 2011 r., II PZ 33/11; z 25 kwietnia 2012 r., II PZ 7/12; OSNP 2013, nr 7-8, poz. 85; z 22 marca 2016 r., II UO 2/16; z 9 lutego 2017 r., II PO 1/17; z 8 sierpnia 2017 r., II PZ 21/17; z 22 listopada 2017 r., II UO 16/17; z 12 stycznia 2018 r., II CO 104/17; z 16 listopada 2018 r., IV CSK 12/18; z 28 maja 2019 r., I CSK 746/17; z 5 marca 2020 r., III PO 8/19, III UO 9/19; z 15 lipca 2020 r., II PO 19/20; z 28 sierpnia 2020 r., I CSK 799/19; z 30 września 2020 r., I CZ 37/20; z 15 kwietnia 2021 r., V CSK 431/19; z 23 kwietnia 2021 r., I CSK 318/20; z 30 kwietnia 2021 r., I NKRS 32/21; z 14 października 2021 r., IV CZ 67/20; z 4 listopada 2021 r., V CZ 65/21; z 7 grudnia 2021 r., II CZ 55/21; z 12 lutego 2024 r., III CZ 38/23; z 10 marca 2022 r., III CZ 15/22; z 23 marca 2022 r., III CZ 16/22; z 29 kwietnia 2022 r., III CZ 127/22; z 6 maja 2022 r., III CZ 145/22; z 22 czerwca 2022 r., III CZ 170/22; z 24 czerwca 2022 r., III CZ 224/22; z 13 lipca 2022 r., III CZ 294/22, III CZ 229/22; z 24 stycznia 2023 r., III CZ 331/22; z 14 lutego 2023 r., I PUNP 1/22; z 22 lutego 2023 r., III CZ 501/22; z 12 lipca 2023 r., III CZ 506/22; z 28 sierpnia 2023 r., III CZ 8/23; z 29 sierpnia 2023 r., III CZ 497/22; z 8 listopada 2023 r., III PZ 8/23; z 29 listopada 2023 r., III CZ 66/23; z 7 grudnia 2023 r., III CZ 347/23; z 29 grudnia 2023 r., III CZ

2/23; z 1 lutego 2024 r., III CZ 355/23, III CZ 358/23; z 29 marca 2024 r., III CZ 11/24; z 14 czerwca 2024 r., III CZ 68/24; z 30 lipca 2024 r., III CZ 125/24; z 10 września 2024 r., III CZ 328/23; z 17 września 2024 r., III UZ 4/24; z 20 września 2024 r., III CZ 63/24; z 20 listopada 2024 r., III CZ 207/24).

35. Sytuacji tej nie zmienia konstytucyjna zasada dwuinstancyjnego postępowania. Sąd Najwyższy nie rozpoznaje sprawy w toku instancji, lecz poza tym tokiem i jedynie w szczególnych przypadkach wymienianych w ustawie o Sądzie Najwyższym oraz w Kodeksie postępowania cywilnego (zob. np. postanowienia SN: z 9 lutego 2017 r., II PO 1/17; z 25 kwietnia 2012 r., II PZ 7/12, OSNP 2013, nr 7-8, poz. 85; z 21 listopada 2011 r., II PZ 33/11; z 29 listopada 2023 r., III CZ 66/23; z 7 grudnia 2023 r., III CZ 347/23; z 14 czerwca 2024 r., III CZ 68/24; z 17 września 2024 r., III UZ 4/24). Zawarte w art. 394¹ § 1 i 1¹ k.p.c. wyliczenie ma charakter wyczerpujący (postanowienia SN: z 28 maja 2019 r., I CSK 746/17; z 14 czerwca 2024 r., III CZ 68/24).

Wyjątkowość drogi odwoławczej do Sądu Najwyższego w trybie zażaleniowym oraz ustrojowa pozycja tego Sądu wykluczają zatem stosowanie *analogii legis*. Wyłączenie zaskarżenia orzeczeń Sądu Najwyższego wynika z ustrojowego usytuowania tego Sądu (art. 175 i art. 183 Konstytucji RP), który nie będąc sądem powszechnym nie jest ani sądem pierwszej, ani drugiej instancji. W każdym systemie sądownictwa istnieje najwyższa instancja sądowa, której orzeczenia nie podlegają dalszemu zaskarżeniu (zob. postanowienie SN z 7 grudnia 2023 r., III CZ 347/23).

36. Kreowanie nieistniejącego trybu odwoławczego od orzeczeń Sądu Najwyższego wyklucza się nawet w tych przypadkach, w których *ultra vires* stwierdza się rzekomą wadliwość procedury nominacyjnej sędziego wskazanego jako kandydat na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, którą ukształtowano na mocy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3; zob. postanowienia SN: z 26 stycznia 2024 r., III CZ 457/22; z 29 marca 2024 r., III CZ 38/24).

Nie potwierdza też prawidłowości tego kierunku mająca pierwowzór w orzecznictwie państwa komunistycznego (Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej) praktyka przemilczania lub ignorowania orzeczeń Sądu Najwyższego przez składy tego Sądu podnoszące tego rodzaju zarzuty rzekomej wadliwości sędziów powołanych na wniosek legalnej, spełniającej standard konstytucyjny zarówno co do składu, jak i trybu jego wyłaniania KRS od 2018 r. Praktyka taka przypomina jednak najciemniejszy okres wymiaru sprawiedliwości na ziemiach polskich, w którym „cenzurowano” dorobek orzeczniczy Sądu Najwyższego z przyczyn ideologicznych i politycznych (zob. uchwałę Zgromadzenia Ogólnego SN z 25 listopada 1948 r., w której uznano, że niezgodne z ówczesnym ustrojem orzeczenia Sądu Najwyższego okresu międzywojennego miały „wyłącznie historyczne znaczenie” i nie „trwają nadal w mocy” i „część orzecznictwa obu Izb Sądu Najwyższego, opartego na zasadach poprzedniego ustroju, straciła (...) swą aktualność”, „Demokratyczny Przegląd Prawniczy” 1948, nr 12, s. 58).

37. Z uwagi na jednolite orzecznictwo oraz jednoznaczność regulacji normatywnej opisane działanie judykacyjne podjęte w sprawie o sygnaturze III CZ 280/23 w dniu 25 października 2023 r. nie może uznane za „błąd” czy „omylkę” w wykładni prawa, lecz należy je oceniać jako działanie w sposób rażący i oczywisty naruszające zasadę legalizmu (art. 7), trójpodziału władzy (art. 10) oraz związania sądu ustawą (art. 178 ust. 1 *in fine* Konstytucji RP, zob. np. postanowienie SN z 12 listopada 2024 r., III CZ 169/23).

Jest zatem oczywiste, że rozstrzygnięcie wydane i oparte na nieistniejącej podstawie prawnej, poprzez kreowanie takiej „samoistnej” i niemającej ugruntowanie w obowiązujących przepisach podstawy, wkraczające tym samym wprost w sferę ustawodawczą, zastrzeżoną w ramach zasady trójpodziału władz wyłącznie dla organów uczestniczących w procesie legislacyjnym (art. 10 Konstytucji RP), jako takie nie może wywoływać jakichkolwiek skutków, w tym nie korzysta z przymiotu prawomocności formalnej ani materialnej. Rozstrzygnięcie takie jest czynnością procesową pozorną (zob. np. postanowienia SN: z 7 grudnia 2022 r., III CZ 256/22; z 7 grudnia 2022 r., III CZ 234/22; z 11 maja 2023 r., III CZ 330/22; z 11 maja 2023 r., III CZ 305/22; z 17 maja 2023 r., I CSK 3256/22; z 17

maja 2023 r., III CZP 114/22; z 11 sierpnia 2023 r., II CSKP 451/22; z 25 kwietnia 2024 r., I ZB 18/24). W ocenie Sądu Najwyższego czynność ta nie wymaga uchylenia, bowiem poza oczywistą niedopuszczalnością została wydana poza niniejszym postępowaniem i nie odnosi w nim skutku prawnego.

38. Kreowanie środków odwoławczych w postępowaniu przed Sądem Najwyższym nie mieści się w szczególności w rozumieniu tzw. wykładni prokonstytucyjnej względnie przyjaznej prawu międzynarodowemu lub prawu Unii Europejskiej (tzw. wykładni prounijnej lub proeuropejskiej), bowiem „wykładnia” taka byłaby oczywiście działaniem *contra legem*, co jest granicą dopuszczalnych ram sądowej wykładni prawa, bez systemowego oparcia w ustawie, a tym samym stanowi przejaw zakazanej, bowiem nieprzyznanej jakimkolwiek sądom polskim działalności normodawczej.

Granice wykładni przyjaznej prawu europejskiemu wyznacza bowiem zakaz wkraczania sądownictwa w sferę kompetencji prawodawczych (w wymiarze „pozytywnym”, ang. *judicial law-making*, „*legislating from the bench*”) oraz w ramy wyłącznych kompetencji sądu konstytucyjnego (w wymiarze „negatywnym”). Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z 5 kwietnia 2023 r., I CSK 4868/22, takie przypisanie kompetencji stanowi w istocie uzurpację władzy, co *per se* narusza zasadę państwa demokratycznego (art. 2 Konstytucji RP), a to z uwagi na wykonywanie kompetencji zastrzeżonych na mocy Konstytucji dla innych organów, w tym prawodawcy jako organu władzy publicznej wybieranego przez obywateli (mającego tak ukształtowaną legitymację wyłączną w zakresie stanowienia prawa, zaś sądownictwo jest z natury „wyborczo nieodpowiedzialne”, ang. *electorally irresponsible*, zob. A. M. Bickel, *Foreword: The Passive Virtues*, Harvard Law Review 1961, vol. 75, s. 75). Tak rozumiane zjawisko aktywizmu sędziowskiego polegającego na kreowaniu normy prawnej nieistniejącej, i to o randze konstytucyjnej, prowadzi do naruszenia zasady trójpodziału władzy (art. 10 ust. 1 Konstytucji RP), która nie ma znaczenia i wymiaru wyłącznie „jednokierunkowego”, tj. wyznaczając granice kompetencji władzy prawodawczej i wykonawczej poprzez zapewnienie odrębności i wyłączności kompetencji władzy sądowniczej. Skutkiem stosowania jako zasady instrumentów orzeczniczych dla

kształtowania wbrew ustawie zasadniczej treści normy prawnej może być erozja władzy sądowniczej (co obserwujemy obecnie), a w dalszej kolejności nawet jej delegitymizacja (postanowienia SN: z 15 marca 2023 r., I CSK 4340/22; z 5 kwietnia 2023 r., I CSK 4868/22; z 10 stycznia 2024 r., I ZB 116/23; z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24; z 6 grudnia 2024 r., II CSKP 455/23).

W orzecznictwie TSUE wskazuje się, że jeżeliby sąd krajowy stwierdził naruszenie zasady skuteczności, to ma on obowiązek interpretować krajowe normy kompetencyjne w miarę możliwości w taki sposób, aby przyczyniały się do realizacji celu polegającego na zagwarantowaniu skutecznej ochrony sądowej uprawnień podmiotów prawa wynikających z prawa wspólnotowego (zob. wyroki TSUE: z 13 marca 2007 r. w sprawie C-432/05, Unibet, ECLI:EU:C:2007:163. pkt 44; w sprawie Impact, C-268/06, ECLI:EU:C:2008:223, pkt 54).

Nie oznacza to jednak dowolności rozstrzygania z pominięciem norm bezwzględnie wiążących prawa krajowego, a tym bardziej wówczas, jak ma to miejsce w niniejszej sprawie, gdy nie istnieje skonkretyzowana i podlegająca bezpośredniemu stosowaniu w tym zakresie norma prawa unijnego. W świetle orzecznictwa TSUE granice tzw. wykładni zgodnej wyznaczają przede wszystkim ogólne zasady prawa, w szczególności zasada pewności prawa i braku retroaktywności, a przede wszystkim zakaz działania sądu *contra legem* rozumiany jako działanie prowadzące do naruszenia ustawy, tj. przepisów prawa krajowego (zob. np. wyroki TSUE: z 16 czerwca 2005 r., C-105/03, Pupino, ECLI:EU:C:2005:386, pkt 47; z 4 lipca 2006 r., C-212/04, w sprawie Adeneler i in., ECLI:EU:C:2006:443, pkt 110; z 15 kwietnia 2008 r. w sprawie C-268/06, Impact, ECLI:EU:C:2008:223, pkt 100, 138; z 23 kwietnia 2009 r. w sprawach połączonych od C-378/07 do C-380/07, Angelidaki i in., EU:C:2009:250, pkt 199; z 4 stycznia 2012 r., C-282/10, Dominguez, EU:C:2012:33, pkt 25; z 15 stycznia 2014 r., C-176/12, Association de médiation sociale, EU:C:2014:2, pkt 39; z 19 kwietnia 2016 r., C-441/14, DI, EU:C:2016:278, pkt 32; z 7 sierpnia 2018 r., C-122/17, Smith, EU:C:2018:631, pkt 40; z 19 września 2019 r., C-467/18, Rayonna prokuratura Lom, EU:C:2019:765, pkt 61; z 27 marca 2019 r., C-545/17, Mariusz Pawlak,

EU:C:2019:260, pkt 85; z 11 lutego 2021 r., C-760/18, M.V. i in., EU:C:2021:113, pkt 67).

Z kolei moc wiążąca orzeczenia ETPC dotyczy państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego i to na państwie jako stronie EKPC, jednak w zakresie i z poszanowaniem odpowiednich kompetencji jego organów, spoczywa obowiązek wykonania orzeczenia, tj. podjęcia działań przewidzianych w EKPC i ewentualnie w prawie wewnętrznym w odniesieniu do skarżącego (w tym wypłaty stosownego zadośćuczynienia). W zakresie dotyczącym orzeczeń ETPC odnoszących się do kwestionowania statusu sędziów z uwzględnieniem wykładni art. 6 ust. 1 EKPC ramy te wyznacza wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 10 marca 2022 r., K 7/21 (OTK ZU poz. 24/A/2022). Zgodnie z nim, art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze EKPC w zakresie, w jakim m.in. przy ocenie spełnienia warunku „sądu ustanowionego ustawą”: a) dopuszcza pomijanie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe przepisów Konstytucji, ustaw oraz wyroków polskiego Trybunału Konstytucyjnego, b) umożliwia samodzielne kreowanie norm dotyczących procedury nominacyjnej sędziów sądów krajowych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe w procesie wykładni Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – jest niezgodny z art. 89 ust. 1 pkt 2, art. 176 ust. 2, art. 179 w związku z art. 187 ust. 1 w związku z art. 187 ust. 4 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji, c) upoważnia Europejski Trybunał Praw Człowieka lub sądy krajowe do dokonywania oceny zgodności z Konstytucją i Konwencją ustaw dotyczących ustroju sądownictwa, właściwości sądów oraz ustawy określającej ustroj, zakres działania, tryb pracy i sposób wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa – jest niezgodny z art. 188 pkt 1 i 2 oraz z art. 190 ust. 1 Konstytucji.

Postanowienia Konwencji mogą zatem stanowić nie tylko wskazówkę interpretacyjną przy wykładni przepisów prawa wewnętrznego, ale i bezpośrednią podstawę rozstrzygnięć organów krajowych, jeżeli pozwala na to ich charakter (postanowienie SN z 28 listopada 2008 r., V CSK 271/08). Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, skutkiem jego orzeczenia dotyczącego zakresowej niekonstytucyjności art. 6 ust. 1 Konwencji, jest usunięcie takich norm w stosunku do Polski z treści przepisu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych

wolności. W konsekwencji nie wchodzi one w zakres art. 6 ust. 1 EKPC jako prawo międzynarodowe wiążące Rzeczpospolitą Polską (art. 9 Konstytucji). W efekcie powyższego, wydane na ich podstawie rozstrzygnięcia, tj. cztery wyroki ETPC: wyrok z 29 czerwca 2021 r. w sprawie Broda i Bojara przeciwko Polsce (skargi nr 26691/18 i 27367/18); wyrok z 22 lipca 2021 r. w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce (skarga nr 43447/19); wyrok z 8 listopada 2021 r. Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce (skargi nr 49868/19 oraz 57511/19); wyrok z 3 lutego 2022 r. w sprawie Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce (skarga nr 1469/20), nie posiadają dla państwa polskiego atrybutu przewidzianego art. 46 Konwencji (obowiązku wykonalności), jako wydane na podstawie leżącej poza zakresem prawnych zobowiązań państwa (zob. też np. postanowienia SN: z 25 listopada 2022 r., III CZP 114/22; z 7 grudnia 2022 r., III CZ 234/22; z 17 marca 2023 r., II CSKP 1371/22; z 17 maja 2023 r., II CSKP 451/22; z 24 października 2023 r., III CB 33/23). Skoro wyrok ETPC zadeklarował nakaz spełniania standardu konwencyjnego, który okazał się w wielu kontekstach niekonstytucyjny, nie może on stanowić zobowiązania Polski.

Rozstrzyganie zatem o statusie sądu na podstawie oceny zgodności z Konstytucją i Konwencją ustaw dotyczących ustroju sądownictwa, właściwości sądów oraz ustawy określającej ustrój, zakres działania, tryb pracy i sposób wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa, kreowanie norm dotyczących procedury nominacyjnej sędziów sądów krajowych przez ETPC lub sąd w procesie wykładni Konwencji, są działaniami wykraczającymi poza dopuszczalne ramy kompetencyjne sądów polskich oraz – odpowiednio – nieprzyznanymi przez Rzeczpospolitą Polską Europejskiemu Trybunałowi Praw Człowieka.

IV. Podjęcie postępowania

39. W dotychczasowym orzecznictwie nie budzi wątpliwości dopuszczalność zawieszenia przez Sąd Najwyższy postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. (zob. postanowienia SN: z 6 grudnia 2018 r., I NSW 14/18; z 11 marca 2019

r., IV CO 50/19; z 22 sierpnia 2019 r., I CO 66/19; z 13 czerwca 2023 r., II CSKP 1489/22, II NSNc 65/23; z 12 września 2023 r., II USKP 84/22; z 15 maja 2024 r., II CSKP 1291/22).

Należy natomiast odnotować, że stanowisko Sądu Najwyższego ewoluowało.

We wcześniejszym orzecznictwie wskazywano, że zawarte w art. 398¹² k.p.c. odesłanie do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego określających przesłanki zawieszenia powinno być interpretowane w sposób ścisły (por. postanowienia SN: z 25 lipca 2019 r., III CZP 10/19; z 14 listopada 2017 r., II UZ 72/17; wyroki SN: z 9 listopada 2017 r., I CSK 672/17; z 6 sierpnia 2014 r., I CSK 598/13). W konsekwencji odmawiano dopuszczalności zawieszenia z urzędu postanowienia kasacyjnego, a to z uwagi na fakt, iż art. 398¹² k.p.c. nie zawiera odesłania do art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. (postanowienie SN z 30 grudnia 2021 r., I CSK 197/20).

40. Sąd Najwyższy podziela jednak stanowisko wyrażone wprost w postanowieniu SN z 25 marca 2019 r., I CSK 183/18, w którego uzasadnieniu wskazano, że do rezultatów niemożliwych do przyjęcia prowadziłaby wykładnia literalna art. 398¹² k.p.c., zgodnie z którą możliwe byłoby dalsze procedowanie, a nawet wydanie orzeczenia przez Sąd Najwyższy nawet w przypadku niezakończenia postępowania zainicjowanego pytaniem prawnym (skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego). Nie zachodzą zwłaszcza przyczyny, dla których ograniczona została możliwość zawieszenia postępowania przed Sądem Najwyższym. Ocena legalności i prawidłowości postępowania wymaga możliwości zawieszenia postępowania do czasu zakończenia właściwego postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym (podobnie - przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej). W konsekwencji, rozstrzygnięcie sprzeczności między art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. a art. 398¹² k.p.c. winno zostać przeprowadzone w myśl kolizyjnej reguły przyznającej pierwszeństwo zastosowania regulacji nowej, tj. art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c., przed regulacją wprowadzoną uprzednio, z uwzględnieniem celowościowej wykładni przepisów (zob. też np. postanowienia SN: z 15 maja 2024 r., II CSKP 852/22; II CSKP 1390/22; II CSKP 1291/22).

41. Sąd Najwyższy uznał za zasadne podjęcie postępowania mimo braku rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do wyłączenia sędziego z uwagi na okoliczności jego procedury nominacyjnej.

Sąd Najwyższy uznał bowiem, kierując się interesem stron postępowania kasacyjnego (i uwzględniając tym samym sygnalizowane przez stronę oczekiwanie co do rozpoznania merytorycznego sprawy), iż z uwagi na sytuację, w której Trybunał Konstytucyjny jest przedmiotem bezprzykładnych działań zmierzających do zakwestionowania jego konstytucyjnego statusu, w rozpoznawanej sprawie priorytet należy przyznać uzyskaniu przez stronę merytorycznego orzeczenia.

W obecnej sytuacji oczekiwanie na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego mogłoby istotnie wydłużyć postępowanie, a to z powodu obserwowanych od roku działań władzy ustawodawczej (zob. uchwałę Sejmu RP z dnia 6 marca 2024 r. w sprawie usunięcia skutków kryzysu konstytucyjnego lat 2015-2023 w kontekście działalności Trybunału Konstytucyjnego, Monitor Polski poz. 198) i wykonawczej (zob. np. już po wydaniu niniejszego postanowienia uchwałę nr 162 Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2024 r. w sprawie przeciwdziałania negatywnym skutkom kryzysu konstytucyjnego w obszarze sądownictwa, Monitor Polski poz. 1068) nie tylko podważających mandat sędziów TK oraz nierespektujących orzeczeń Trybunału, ale także bezprecedensowo odmawiających publikacji wyroków Trybunału Konstytucyjnego w odpowiednich organach promulgacyjnych oraz podejmujących inne działania stanowiących jawne akty ingerencji w systemową niezależność Trybunału.

W szczególności uchwała Sejmu RP z dnia 6 marca 2024 r., którą Sąd Najwyższy nie jest związany, stanowi akt polityczny będący w zakresie formułowanych w niej ocen konstytucyjną uzurpacją kompetencji poprzez niedopuszczalne wkroczenie w sferę wyłączności TK jako organu władzy sądowniczej w zakresie oceny hierarchicznej zgodności aktów normatywnych (zob. postanowienie SN z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24).

42. Warto także w tym kontekście zauważyć, że aktywność orzecznicza i pozaorzecznicza sędziów SN podważających skuteczność nominacji sędziowskich

zarówno innych sędziów tego Sądu, jak i sędziów sądów powszechnych, wpisuje się w te działania (por. np. postanowienie SN z 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22, w którym w sposób oczywiście niedopuszczalny zakwestionowano kompetencje Trybunału Konstytucyjnego oraz skuteczność jego wyroku z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK ZU poz. 61/A/2020), w którym Trybunał uznał za niekonstytucyjną tzw. uchwałę połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (sygn. akt BSA I 4110 1/20, OSNKW nr 2/2020, poz. 7).

W istocie Sąd Najwyższy w powołanej uchwale i licznych następujących po niej orzeczeniach, również do niej się wprost odwołujących, z oczywistym i rażącym pogwałceniem zasady *nemo sibi iudex sit neque ius dicat* dokonał oceny prawidłowości i ważności aktu prawnego wydanego z udziałem sędziów oceny takiej dokonujących, stwierdzając m.in., że wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie U 2/20 nie mógł „doprowadzić do wyeliminowania (uchylenia) orzeczenia sądu (wyroku, postanowienia, uchwały) i jego procesowych skutków”. Niezależnie od oceny tej argumentacji nie jest kompetencją ani rolą Sądu Najwyższego ocena merytorycznej dopuszczalności bądź prawidłowości czynności podejmowanych przez Trybunał Konstytucyjny.

43. Nie znajduje uzasadnienia teza o dopuszczalności dokonywania przez sądy, w tym Sąd Najwyższy, funkcji zastrzeżonych dla Trybunału Konstytucyjnego, w tym polegających na realizacji tzw. rozproszonej kontroli konstytucyjności (co do monopolu TK zob. np. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 22 marca 2000 r., P 12/98, OTK ZU Nr 2/2000, poz. 67; wyroki TK: z 4 października 2000 r., P 8/00, OTK nr 6/2000, poz. 189; z 31 stycznia 2001 r., P 4/99, OTK ZU nr 1/2001, poz. 5; postanowienia SN: z 11 marca 2019 r., IV CO 50/19; z 21 listopada 2019 r., II CO 108/19; z 18 grudnia 2019 r., V CSK 347/19; z 18 listopada 2022 r., II CSKP 205/22; z 25 listopada 2022 r., III CZ 329/22; z 25 listopada 2022 r., III CZP 113/22; z 25 listopada 2022 r., III CZP 114/22; z 25 listopada 2022 r. III CZ 348/22; z 25 listopada 2022 r., II CSKP 254/22; z 25 listopada 2022 r., II CSKP 420/22; z 25 listopada 2022 r., II CSKP 426/22; z 7 grudnia 2022 r.; II CSKP 360/22; z 7 grudnia 2022 r., II CSKP 263/22; z 7 grudnia 2022 r., II CZ 234/22; z 7 grudnia 2022 r.,

III CZ 256/22; z 18 grudnia 2019 r., V CSK 347/19; z 22 lutego 2023 r., I CSK 2634/22; z 6 marca 2023 r., III CZ 182/22; z 6 marca 2023 r., II CSKP 216/22; z 5 kwietnia 2023 r., I CSK 4868/22, III CZ 333/22; z 15 marca 2023 r., I CSK 4340/22; z 29 marca 2024 r., I CSK 3116/23; z 29 marca 2024 r., I CSK 3142/23; z 29 marca 2024 r., I CSK 2938/23; z 29 marca 2024 r., I CSK 2843/23; z 29 marca 2024 r., I CSK 3051/23; z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24; z 3 lipca 2024 r., III CB 26/24; z 5 lipca 2024 r., I CSK 3765/23).

44. W wyroku z 4 grudnia 2001 r., SK 18/00, Trybunał Konstytucyjny uznał, że „bezpośredniość stosowania Konstytucji RP nie oznacza kompetencji do kontroli konstytucyjności obowiązującego ustawodawstwa przez sądy i inne organy powołane do stosowania prawa” (OTK ZU nr 8/2001, poz. 256).

Tym bardziej art. 178 ust. 1 Konstytucji RP wyklucza tzw. rozproszoną kontrolę zgodności przepisu Konstytucji z przepisem prawa UE, dokonywaną przez sądy (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 października 2021 r., K 3/21, OTK ZU poz. 65/A/2022), jak również rozproszoną kontrolę zgodności ustawy z aktem prawa międzynarodowego (ratyfikowaną umową międzynarodową).

Odmowa zastosowania przepisów ustawy z powodu rzekomej hierarchicznej niezgodności z aktem wyższej rangi prowadzi do nieuprawnionego wkroczenia sądu w sferę wyłącznej kompetencji Trybunału Konstytucyjnego (tak M. Safjan, *Pozycja Trybunału Konstytucyjnego w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.*, (w:) *Pięć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: materiały z konferencji na Zamku Królewskim w Warszawie 17 października 2002*, red. H. Jerzmański, Warszawa 2002, s. 38: „Dopóki sąd orzekający nie zdecyduje się na skorzystanie z drogi pytania prawnego do Trybunału - w celu wyeliminowania normy ustawowej, którą uważa za niekonstytucyjną - nie może jej pomijać w procesie orzekania”, tamże, s. 39; zob. też np. A. Mączyński, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy*, "Państwo i Prawo" 2000, z. 5, s. 14). Nie jest przy tym konieczne istnienie przekonania sądu pytającego o niekonstytucyjności normy ustawowej, wystarczają odpowiednio umotywowane wątpliwości, które powinny być rozstrzygnięte przez Trybunał (zob. też wyrok SN z 24 kwietnia 2019 r., I NO 27/19; postanowienia SN: z 11 marca 2019 r., IV CO 50/19; z 17 maja 2019 r., I NO 55/18;

z 30 lipca 2019 r., I NO 31/19; z 28 lipca 2020 r., IV CO 55/20; z 15 grudnia 2022 r., I NKRS 87/22; z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22).

45. Sąd Najwyższy wskazał z kolei w uchwale z 27 marca 2014 r., I KZP 30/13, (OSNKW 2014, Nr 5, poz. 36), iż „domniemanie konstytucyjności ustaw i skoncentrowana kontrola konstytucyjności ustaw, co do zasady, powoduje, że sąd nie jest uprawniony w procesie wykładni do stosowania reguły kolizyjnej *lex superior* w przypadku stwierdzonej przez siebie sprzeczności ustawy z Konstytucją RP”. Sąd nie ma w ramach tak ukształtowanego systemu podstaw dla pominięcia zastosowania przepisu ustawy w ramach rozstrzygnięcia z uwagi na wątpliwości co do jego hierarchicznej zgodności (wyroki Sądu Najwyższego: z 7 listopada 2002 r., V CKN 1493/00; z 27 marca 2003 r., V CKN 1811/00; z 16 kwietnia 2004 r., I CK 291/03, OSNC 2005, Nr 4, poz. 71; postanowienia: z 13 kwietnia 2005 r., IV CZ 24/05; z 18 września 2002 r., III CKN 326/01; z 11 marca 2019 r., IV CO 50/19; z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22). Dotyczy to także tych przypadków, gdy niezgodność treści badanych norm zdaniem sądu jest „oczywista” (wyrok SN z 16 kwietnia 2004 r., I CK 271/03, OSNC 2005, Nr 4, poz. 71; postanowienia SN: z 11 marca 2019 r., IV CO 50/19; z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22; zob. także A. Mączyński, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy*, s. 11). Wyjątki niepowodujące wkroczenia SN w sferę monopolu Trybunału wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniach z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 333/22, oraz z 21 czerwca 2024 r., III CB 44/24.

Konsekwentnie takie zapatrywanie jest prezentowane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 22 marca 2000 r., P 12/98, OTK ZU 2000 r. Nr 2, poz. 67; wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 4 października 2000 r., P 8/00, OTK ZU 2000, z. 6, poz. 189; 31 stycznia 2001 r., P 4/99, OTK ZU nr 1/2001, poz. 5) i nie ma podstaw do jego kwestionowania.

46. Sąd Najwyższy nie jest recenzentem Trybunału Konstytucyjnego ani organem, który mógłby w jakimkolwiek zakresie realizować funkcje TK niejako „zastępczo”.

Nieuprawniona jest w szczególności teza, jakoby „założenie polegające na powierzeniu Trybunałowi Konstytucyjnemu kontroli konstytucyjności norm, z zasadniczym wyłączeniem analogicznej kompetencji Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, obowiązuje dopóty, dopóki Trybunał Konstytucyjny jest władny, w istniejącym otoczeniu normatywnym, realizować swoje funkcje ustrojowe (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 102/15, OSNC 2016, nr 7-8, poz. 188)” (postanowienie SN z 21 stycznia 2022 r., III CO 6/22). Nie istnieją bowiem w zakresie kontroli konstytucyjności norm jakiegokolwiek „analogiczne kompetencje” jakiegokolwiek sądu. Podejmując takie czynności, które zmierzają do weryfikacji norm rangi ustawowej, a szerzej – kontroli konstytucyjności prawa stanowionego – sądy, w tym Sąd Najwyższy w sposób rażący i oczywisty naruszają wskazane już zasady – legalizmu (art. 7), trójpodziału władzy (art. 10) oraz związania sądu ustawą (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP).

Na marginesie wypada zauważyć, że kompetencja taka nie została również przyznana organom organizacji międzynarodowych, takich jak Europejski Trybunał Praw Człowieka (por. np. wyrok ETPC z 22 lipca 2021 r., Reczkowicz przeciwko Polsce, ECLI:CE:ECHR:2021:0722JUD004344719), które dodatkowo także nie spełniają kryterium minimum legitymacji demokratycznej – nawet w stopniu równym tej, którą dysponuje Trybunał Konstytucyjny z uwagi na demokratyczną procedurę wyboru jego członków. W konsekwencji jakiegokolwiek akty stosowania prawa pochodzące od tych organów a zmierzające do podważenia skuteczności konstytucyjnie normowanych kompetencji TK stanowią również z tego powodu (obok wymienionych powyżej) wyłącznie akty uzurpacji, tj. działania *ultra vires* i jako takie nie wywołują zamierzonych skutków prawnych. Z kolei uwzględnianie takich rozstrzygnięć w procesach decyzyjnych innych organów władzy publicznej stanowi oczywiste przekroczenie przez te organy przyznanych im ustawowo uprawnień.

47. W swoim orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny podkreśla też jako wartość istotną stabilność prawomocnego orzeczenia. Stanowi ona jeden z elementów gwarancji określonych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPC, co potwierdza utrwalona judykatura (zob. np. wyroki TK: z 14 listopada 2007 r., SK 16/05, OTK ZU nr 10/A/2007, poz. 124 i z 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK

ZU nr 3/A/2008, poz. 39, wyroki ETPC: z 24 stycznia 2001 r. Brumărescu przeciwko Rumunii, ECLI:CE:ECHR:1999:1028JUD002834295; z 24 lipca 2003 r., Ryabykh przeciwko Rosji, ECLI:CE:ECHR:2003:0724JUD005285499; z 12 stycznia 2006 r., Kehaya i inni przeciwko Bułgarii, ECLI:CE:ECHR:2006:0112JUD004779799; z 14 grudnia 2021 r., Gražulevičiūtė przeciwko Litwie, ECLI:CE:ECHR:2021:1214JUD005317617; zob. też np. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 30 listopada 2010 r., III CZP 16/10, OSNC 2011, nr 4, poz. 38). Potrzeba jej ochrony znajduje odzwierciedlenie także w prawie unijnym, które co do zasady nie wymaga, aby zapewnienie zgodności prawa krajowego wymagało wzruszania orzeczeń sądowych korzystających z powagi rzeczy osądzonej, nawet jeżeli naruszają one prawo Unii (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE: z 16 marca 2006 r., C-234/04, Rosmarie Kapferer przeciwko Schlank & Schick GmbH, ECLI:EU:C:2006:178, pkt 20; z 24 października 2018 r., C-234/17, XC i in., ECLI:EU:C:2018:853, pkt 21).

Dla zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niepodważalne (wyrok TSUE z 30 września 2003 r. Köbler, C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, pkt 38). W braku przepisów Unii w tym zakresie tryb wykonania zasady powagi rzeczy osądzonej należy do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej przy poszanowaniu jednakże zasad równoważności i skuteczności (wyroki TSUE: z 10 lipca 2014 r., Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, pkt 54; z 3 września 2009 r., Fallimento Olimpiclub, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 24).

Ex iniuria ius non oritur.

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 52 § 1 w zw. z art. 49 § 1 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 oraz art. 179 § 3 w zw. z art. 180 § 1 i art. 6 § 1 *in princ.* k.p.c. w zw. z art. 7, 10, 45 ust. 1, 178 ust. 1 oraz art. 190 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP, postanowił, jak w sentencji.

SSN Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

[a.ł]